

HØRINGSSVAR til ”Forslag om endring i gravferdsloven og kirkeloven – juni 2010, Fornyings- administrasjons og kirke departementet FAD”

Halden kirkelige fellesråd (HKF) viser til høringsbrev datert 30.06.2010 fra Fornyings- administrasjons og kirke departementet (FAD) vedrørende endringer i gravferdslov og kirkelov.

Halden kommune har om lag 29.000 innbyggere. Gravferdsvirksomheten i Halden er fordelt på til sammen 10 gravlunder / kirkegårder. De fleste er knyttet til arealene omkring soknekirkene. Halden har ingen gravlunder som er spesielt tilrettelagt for muslimer. Fellesrådet har krematorium som dekker behovet for Halden kommune, i tillegg har det forenklete anlegget kapasitet til det dobbelte av hva det tar unna pr.d.d. Vi har også erfaring med gjennomføring av kremasjon for innbyggere med buddistisk tilhørighet. Krematoriet er tilrettelagt for at pårørende kan være tilstede ved innsetting og kremasjon dersom dette er ønskelig.

Halden kirkelige fellesråd (HKF) sine merknader til noen punkter i høringsnotatet følger nedenfor:

Til omtale i kap 3 i notatet

Norsk gravferdspraksis har gjennom utviklingen av lov, forskrift og regelverk og sentrale retningslinjer blitt ganske ensartet og rasjonell med relativt lite rom for variasjon. I denne utviklingen har flere hensyn begrunnet i kultur og tradisjon blitt tilsidesatt. Som eksempel kan nevnes valg av gravretning på kirkegård samt gravens beliggenhet i forhold til kirkebygget.

Vi opplever i vår tid at kultur og tradisjoner med røtter i nye religioner og trossamfunn gjør seg stadig sterkere gjeldende i samfunnet. I prinsippet er HKF enige i at vi skal ta hensyn til dette i utvikling av vår gravferdspraksis og fellesrådet støtter fullt opp under at disse gruppene skal respekteres. Dette gjelder også for dem som ikke er medlem i noe religions- eller trossamfunn. Imidlertid oppfatter vi beskrivelsene av disse gruppenes behov for tilpasninger som overflatisk og lite differensiert.

HKF mener at både sentral og lokal kunnskap som er nødvendig for å vurdere slike begrunnelser, er for dårlig. HKF kan heller ikke se at det er noen god begrunnelse for at andre grupper eller enkeltpersoner (ansvarlige for gravferd) som påberoper seg tilsvarende behov uten begrunnelse i tro ikke skal bli imøtekommet. HKF mener derfor at endret praksis må baseres på klare regler som i dag men gjerne med større rom for valgmuligheter. Mulighetene for variasjon og valgmuligheter må være lik for alle.

HKF mener at de økonomiske konsekvensene av lovendringsforslagene blir bagatellisert i notatet, og vi mener at særlig på sikt vil forslagene ha betydelige økonomiske konsekvenser. Det er nok å peke på følgende eksempler:

- økt arealbehov i forbindelse med spesielt tilrettelagte graver
- andre tilpasninger omkring selve gravferden
- tilpasning av kremasjonsvirksomheten til seremonier
- større behov for kjøling
- mer planleggingsarbeid.

Merknader til noen konkrete lovendringsforslag.

Utskifting i lovteksten av ordet kirkegård med gravlund

Det er i dag en gjengs forståelse av forskjellen mellom disse to begrepene. Kirkegård er de gravarealene som ligger omgir en kirke, mens gravlund benyttes som benevnelse på øvrige arealer. Dette er en ordbruk som er logisk, lett forståelig og som vil bli videreført i praktiske sammenhenger. Vi har også merket oss at det i høringsnotatet er benyttet uttrykket krigskirkegårder om gravsteder som ikke alltid ligger i forbindelse med en kirke.

Dette viser at ordet kirkegård er godt innarbeidet i vårt språk. HKF mener derfor at ved utelukkende å benytte ordet gravlund i lovverket, kan det oppfattes som om kirkegårder skal utelukkes i lovtolkningen. Vi foreslår derfor bruk av ord som ”gravsted” eller ”gravområde” som fellesbetegnelser.

Til kap 4.1. - forslag om endring i § 23, nytt 3. ledd:

Den som har forvaltningsansvaret for gravlegging i kommunen innbyr minst en gang i året de tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet, til et møte for å drøfte hvordan tros- og livssynssamfunnenes behov ved gravferd kan ivaretas.

HKF oppfatter at gravforvalters kontakt med disse gruppene blir ivaretatt i det løpende arbeidet og gjennom den dialogen som etableres med det enkelte trossamfunn eller med ansvarlige for gravferden når spørsmål og problemstillinger kommer til overflaten. Dette handler for HKF om å opptre i samsvar med generell god praksis for denne type virksomhet her i landet. Disse trossamfunnene og enkeltpersonene kan til enhver tid henvende seg til gravferdsforvalteren med forhold som de ønsker vurdert. Videre vil ansvarlige myndighet selvsagt sørge for kommunikasjon på den måten som på hvert enkelt sted er hensiktsmessig.

Dersom en slik utvidelse av § 23 skal gjennomføres, vil HKF påpeke at et konkret pålegg kreve at det er en klarere definisjon av hva som er lokalt aktivt tros- og livssynssamfunn.

Forslag om endring i § 1:

Det foreslås følgende formulering: *”Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion og livssyn.”*

HKF ser det som uproblematisk at denne såkalte fanebestemmelsen tas inn i loven. HKF får imidlertid inntrykk av at departementet i notatet har en underforståelse av begrepet ”respekt” i retning av at de behov som kommuniseres skal imøtekommes. Vi får inntrykk av at samfunnet gjennom lang tid har begrenset og regulert de mulighetene man har lokalt i forhold til ritualer og gravferdshandlinger. Medlemmer av Den norske kirke har gjennom årene tilpasset seg bestemmelser om fredning, gjenbruk av graver, monumentstørrelse, omramminger på gravsteder og så videre. Departementet har en forventning om at man ”i rimelig grad” skal imøtekomme ulike behov og fravike gjeldende praksis når det er ønske om det. HKF oppfatter dette som et press i retning av å svekke den gravkultur som finnes her i landet i dag. HKF kan ikke se at det er mulig å begrense slike tilpasninger til begrunnelse om tilhørighet til spesifikt livssyn. Svært mye av de aktiviteter som skjer omkring en gravferd er kulturelt betinget. Det kan også være ønsker om tilpasninger motivert i enkeltpersoners oppfatninger som ofte lett kan gis en forankring i tro og livsanskuelse. HKF mener at departementet med denne bestemmelsen generelt gir pårørende langt mer makt til å organisere forhold omkring gravferden etter egne ønsker, og at man dermed svekker grunnlaget for de ordninger man har i dag.

Det departementet viser til med ”fravik fra gjeldende praksis” har som regel et element av økt kostnad. Som eksempel kan nevnes at langvarige seremonier i forbindelse med gravlegging på kirkegården medfører overtidstillegg og tapt tid i forhold til vedlikeholdsdrift som må settes i bero mens seremonien pågår. Tilpasning til å delta ved kremasjon krever at kremasjonsovnene reserveres og er ledig når innsetting skal finne sted. Dette medfører anslagsvis 50 % økt kremasjonskostnad. Langvarige seremonier medfører at lokaler må reserveres og ikke kan nyttes til flere gravferder samme dag.

Mange av de regler og ordninger vi har i dag har blitt utformet ikke fordi det har vært ønsket av majoriteten men for å løse oppgavene best mulig med knappe eller begrensede ressurser. Så lenge departementet definerer ”respekt” som å fravike gjeldende regleverk og tilpasse seg til ulike ønsker, vil denne bestemmelsen føre til betydelige økte kostnader i enkelttilfelle og det blir ikke mulig å argumentere for å følge den normale løsningen for andre med særskilte ønsker.

Forslag til endring i § 6 – rett til grav:

Ved gravlegging i grav som er særskilt tilrettelagt for å imøtekomme religiøse og livssynsmessige (minoriteters) behov, dekkes kostnadene av kirkelig fellestråd i hjemkommunen når denne ikke selv har et slikt tilbud.

HKF er positive til at FAD foreslår en ordning hvor hjemkommunen betaler for gravsted i annen kommune for sine egne innbyggere. FAD avgrensar betalingsplikten for hjemkommunen til å gjelde særskilt tilrettelagt grav. FAD påpeker annet sted i notatet at det er muslimer som utgjør det store antallet med slikt behov. HKF er enige med FAD i at det vil være vanskelig for gravferdsforvaltningen å skille mellom ulike begrunnelser. Det er da overraskende at FAD likevel foreslår en ordning som vil kreve en slik vurdering. HKF er usikre på om denne avgrensningen er enkel å håndtere så lenge det ikke er klart definert hva som omfattes av begrepet ”særskilt tilrettelagt grav”.

HKF mener det er uheldig å innføre denne avgrensningen til muslimske samfunn. Muligheten for å søke gravlegging i annen kommune med kostnadsdekning av hjemkommunen bør gjelde alle. Betalingsraten for dette bør fastsettes på sentralt nivå, for eksempel av KS, og reflektere reelle kostnader.

HKF kan ikke se den logiske begrunnelsen for at kostnadene ved gravlegging i annen kommune skal dekkes av fellestrådet. Det er kommunen som erverver grunn til gravareal og som dekker kostnadene ved utbygging og dermed sitter med det økonomiske ansvaret for gravtilbudet i kommunen. Ordlyden bør derfor være: ”..., dekkes kostnadene av hjemkommunen.”

Forslag til endring av § 5 –

Seremoni på gravlund

Tros- og livssynssamfunn som er virksomme på stedet skal gis anledning til å gjennomføre en seremoni når en ny gravlund tas i bruk. En slik høytidelighet må ikke utformes eller gjennomføres slik at den forhåner eller på en krenkende eller sårende måte viser ringakt for de andre tros- og livssynssamfunnene som gravlegger sine medlemmer på den samme gravlund.

FAD åpner her for at alle tros- og livssynssamfunn som er aktive på stedet skal gis rett til vigsling av kirkegård. Det er vanskelig å se at det reelle aktivitetsnivået kan spesifiseres utover at det finnes personer som påberoper seg å representere vedkommende samfunn. HKF har merket seg at det som følge av dette lovforslaget ikke er anledning til å gjennomføre rituelle handlinger på en kirkegård uten

tillatelse fra kirkelig fellesråd og at alle elementer i ritualet er kjent. Dette må også gjelde de rituelle handlinger som skjer i annen sammenheng. Det vil si i forbindelse med gravferd. HKF har ellers ingen innvendinger til forslaget om lovregulering av seremonier knyttet til gravarealer. HKF har merket seg at lovverket bare åpner for slike handlinger ved nyanlegg og utvidelser.

Frister for gravferd og kremasjon

§ 10 Kremasjon skal skje i godkjent krematorium og senest 14 dager etter dødsfallet.

§12 Dersom avdøde ikke er blitt kremert, skal gravleggingen skje senest 14 dager etter dødsfallet.

HKF er positive til å endre den såkalte 8-dagers regelen til 14 dager. Årsaken til at fristen for gravlegging noen ganger overskrides i dag, er i første rekke pårørendes behov for å finne tidspunkt hvor flest mulig kan delta ved gravferden. I noen tilfelle skyldes det manglende kapasitet fra kirkens eller gravforvalters side. I praksis vil en forlengelse fra 8 til 14 dager medføre at de aller fleste kistegravferder kan gjennomføres innen fristen.

For pårørende er behovet for å benytte seg av gjeldende frist like stort enten det skal være kistebegravelse eller kremasjon. I de tilfelle det velges kremasjon og gjeldende frist utnyttes, er det av praktiske grunner ikke mulig å gjennomføre kremasjonshandlingen innen fristen. Frist for kremasjon bør derfor fjernes og det bør i stedet være fastsatt frist for gjennomføring av gravferdseremoni (bisettelse).

Endring i § 10

Kremasjon kan skje med mindre det er kjent at det var i strid avdødes ønske.

HKF er positive til en likestilling og likebehandling av kremasjon og gravlegging som gravferdsform. Vårt forslag vedrørende gravferdsfrist er også ment å bidra til en slik likestilling. Vi oppfatter derimot FADs forslag om en forenkling av § 10 kun delvis bidrar til en ønsket lik behandling. I stedet for spesielt å hjemle avdødes ønske vedrørende kremasjon bør dette gjelde i forhold til gravferdsform generelt. Det kan i denne forbindelse som eksempel vises til at kistegravlegging normalt ikke vil være ønsket for buddister og hinduer og at loven heller burde uttrykke at avdødes uttrykte ønsker om gravferdsform skal respekteres.

Endring av meldingsrutiner

HKF støtter forslagene om endringer i meldingsrutiner. Fellesrådet har også merket seg planene om endringer i rutinene knyttet til tingrettens oppgaver knyttet til melding om dødsfall. HKF har ansvar for om lag 100 kremasjoner. I forbindelse med hver eneste kremasjon, sendes det melding til politimyndigheten i samsvar med § 10 i gravferdsloven. Ved vårt krematorium har vi så langt vi vet, ikke opplevd at dette har resultert i stans i kremasjon. Vi går ut i fra at de tilfelle politiet ønsker å holde liket tilbake av hensyn til eventuell etterforskning, vil dette skje på grunnlag av varsel fra attestskrivende lege eller annen person. Ordningen med å melde dødsfall til politiet bør avsluttes da vurdering av tilbakeholdelse av den avdøde vil skje på grunnlag av annen informasjon enn krematoriets henvendelse.

Høringssvar vedtatt: Halden kirkelige fellesråd 14.09.2010 sak KF 15/10.